

**KULE
KİTAP**

TÜRK MASONLUĞU

Güngör Öcal

Kule Kitap©

www.kulekitap.com

kitap@matbumedy.com

0850 304 22 03

Yayıncı Sertifika No 28740

Genel Müdür: Emrah Çelik

İşletme Koordinatörü: Muhammed Yurt

Yayın Yönetmeni: Murat Şerefoğlu

Editör: Dr. Hakan Özkütükçü

Son Okuma: Dr. Hakan Özkütükçü

Mizanpaj Tasarım: Emir Tali

Kapak Tasarım: Efe Bozkurt

1. Basım, İstanbul, Nisan 2025

ISBN: 978-625-6086-37-1

Matbu Ajans / İstanbul

Matbaa Sertifika No: 48138

"Kule Kitap Yayınevi tarafından baskıya hazırlanan eserlerin hukuki sorumluluğu tamamen yazara aittir."

TÜRK MASONLUĞU

Güngör Öcal

İÇİNDEKİLER

Kule Kitap Yayınevinin Yayın Esasları	11
ÖN SÖZ	15
SUNUŞ.....	19
BAŞLARKEN.....	23

I. BÖLÜM: 1909 Öncesi Dönemde Osmanlı Coğrafyasındaki

Masonluk.....	27
---------------	----

Giriş; Osmanlı Devleti'nin 18 yy. Sonu ile 19. yy. İçindeki Genel Durumunu Betimleyen Bazı Olaylar; Osmanlı'nın "Batı'ya Açılma" Arzusu ve Mason Locaları; Osmanlı Coğrafyasında İlk Localar; I. Mahmud'un Masonluğu Yasaklaması (1748); Yasaklama Sonrasındaki Masonluk Faaliyetleri; Beşiktaş Cemiyet-i İlmiyyesi; II. Mahmud'un Masonluğu Yasaklaması (1826); Sadrazam Mustafa Reşit Paşa Mason muydu?; Kırım Savaşı'na Yakın Yıllar ve Sonrası; 1856-1857 İzmir'de Düzensiz Localar ve Türkiye Büyük Locası; 1857'de İzmir'de Bir Başka Düzensiz Büyük Loca: "Grande Loge de Turquie"; Şûra-yı Âlî-i Osmanî; Dersaadet Rum Cemiyet-i Edebiyyesi; Kırım Savaşı Sonrası Açılan Localar; İstanbul'da Abdülhamid Endişesi; 1894- Mason Localarının Kapanışlarında Yoğunluk; 1907-Belçika'da Yüksek Şûralar Toplantısı; Dönemin Masonluk Karşıtı Kitapları, Dönemin Önemli Olayları; Bu Dönemdeki Osmanlı Padişahları; Dönemin Masonluğa İlişkin Olayları.

II. BÖLÜM: 1909-1923 Döneminde Osmanlı -Türk Masonluğu.... 103

İlk Büyük Maşrık Girişimi - Nisan 1909; Yüksek Şûra Uyandırılıyor; Maşrık-ı Âzam-ı Osmânî Kuruluyor; Yanıtsız Sorular; Niçin Maşrık-ı Âzam?; Muhibbân-ı Hürriyet Locasının Kuruluş Belgeleeri; Terakki ve İttihat Hakiki Muhipleri Locası Hakkında; Kuruluş Sırasında Fransa ve İtalya Obediyansları; Maşrık-ı Âzam Görev Başında; İlk Localar Genel Tüzüğü; Maşrık-ı Âzam ile Şûra-yı Âlî Arasında yapılan 'Antlaşma/ Konkordato'; La Turquie Locası; 21 Aralık 1909 - Şûra-yı Âlî'de Yeni Dönem; Üstad-ı Âzam Talât

Paşa Görevi Bırakıyor; 1911 - Zor Yılların Başlangıcı; 33. Dereceye Çıkarılmış Rıza Tevfik Hakkında; Trablusgarb Savaşı (1911-1912); Himaye-i Etfâl Cemiyeti; Dönemin Diğer 'Hayır Kurumları' Hakkında; Masonik Kulüp; Maşrık-ı Âzam Yeni Görevliler Seçimi; Belçika Büyük Doğusunun Mektubu ve Yanıtı; Avrupa'nın Tepkisi ve Maşrık-ı Âzam; 1 Ağustos 1921 - Şûra-yı Âlî ve Maşrık-ı Âzam Anlaşmazlığı; "A.M.I."- Uluslararası Masonluk Birliği; 1922 - Bitmeyen Düşmanlık; 1908-1923 Yılları Arasında Kurulan Yabancı Obediyans Locaları; La Renaissance, Harmonia, Melès ve Homère Locaları Hakkında; 1909-1923 Yılları Arası Maşrık-ı Âzam-ı Osmânî Döneminde Kurulan ve/veya Katılan Mason Locaları; 1909-23 Dönemindeki Büyük Üstadlar; Dönem İçinde Yüksek Şûra Hâkim Büyük Âmirleri; 1909-23 Zaman Diliminin Önemli Olayları; Bu Dönemdeki Osmanlı Padişahları; Dönemin Masonluğa ilişkin olayları.

III. BÖLÜM: 1923-1935 Döneminde Türk Masonluğu 191

1923-25 Yılları Arasındaki Bazı Önemli Olaylar; 13 Ekim 1925 - Büyük Daimî Heyetin İstifası; Yüksek Şûra'da 1926 Seçimi; İlk Tescil: "Yetimlere Yardım Cemiyeti"; 1927-30 Daimî Heyeti; İlk "Genel Tescil": Tekâmül-ü Fikrî Cemiyeti; Nur-i Ziya Sokağı'ndaki Lokalin Satın Alınması; Yavuz - Havuz Olayı; İkmâl-i Tahsil Cemiyeti; Yeniden İsim Değişikliği; 'Tekâmül-ü Fikrî Cemiyeti; Ritüellik Unvanlarda Değişiklikler; - Büyük Daimî Heyet Seçimi (1 Ağustos 1930); "Seçtirilen" Büyük Daimî Heyet, Necat Locası'nın Seçime Reaksiyonu ve Kapatılması; Etoile d'Orient Locasının Kapatılması; Büyük Daimî Heyetinin İstifası ve Yeniden Seçim; Büyük Üstad M. K. Öke'nin 3 Aralık 1930 Tarihli Konuşması; Muâvenet ve Teâvün Sandıkları; 1909 Anlaşmasında Değişiklik; Azim Locası Olayları; Büyük Üstad Dr. M. Kemal Öke'nin İstifası; Türkiye Büyük Maşrık'ı ile Fransa Grand Orient'i Arasında Yapılan Bir Anlaşma; Türkiye Büyük Maşrık'ının katıldığı A.M.I. Kongreleri; 14 Haziran 1932 - CHF Grup Toplantısında Bir Soru ve Cevap; Cemiyet İsminde Değişiklik ve "Mason Cemiyeti" Olarak İlk Tescil; Zuhul Locasının Kurşunlanması; 1930-33 Döneminin Diğer Olayları; 1933-36 Dönemi Büyük Daimî Heyeti; Büyük Maşrık'ın 25. Kuruluş Yılı Dönümü; G. O. de France'dan Türkiye

Büyük Maşırıkı'na Katılan Localar; İdari Sistemde Değişiklik Çalışmaları; Halk Fırkası ve Halkevleri ile Masonluk İdeallerinin Eşitliği İddiası; Kapanışı Hazırlayan Diğer Faktörler; Kökü Dışarıda mıdır?; Dinsiz midir?; Mahmut Esat Bozkurt, Recep Peker; Kapanışa Karşı Koyulamaz mıydı?; Fesih Zorlaması ile “Kapanış”; Beklenenler ve Yaşananlar; Niçin ‘Fesih’?; Kapanış Sırasında Aktif Localar; Kapanış Sırasında Yabancı Obediyanslara Bağlı Localar; Şûranın 7 Eylül 1935 Günü Aldığı Kararlar; Basında “Kapanış”; Kapanış Sırasındaki Mason Cemiyeti Lokalleri; Kapanışın ATA-TÜRK ile Bağlantısı Hakkında; ABD'den Bir Mektup Girişimi; Atatürk'ün Masonluğa Sempatisi Var mıydı?; ATATÜRK Mason muydu?; Bazı Farklı Anlatımlar; Atatürk'ün Masonluğu ve “Kapanış” ile İlgili Neler Söylemişler?; Atatürk'ün Yakın Çevresindeki Masonlar; Döneminin Atatürk'ü Etkileyen Bazı Olayları; 1923-35 Arası Kurulan ve Katılan Mason Locaları; 1923-35 Dönemindeki Büyük Üstadlar; Yüksek Şûra Hâkim Büyük Âmirleri; 1923-35 Zaman Diliminin Önemli Olayları; Bu Dönemdeki Cumhuriyet Hükûmetleri; Dönemin Masonluğa İlişkin Olayları.

IV. BÖLÜM: 1935-1948 Uyku Döneminde Türk Masonluğu..... 355

Bir Düzeltme Yazısı ve Sonrası; Yüksek Şûranın Kapatılma Olayı Dışında Kalışı; Yüksek Şûra Yeniden Yapılanıyor; Yüksek Şûraya Bağlı Üç Mason Locası Kuruluyor; İngiltere Birleşik Büyük Locası Büyük Üstadının Mesajı; Uyku Döneminde İdeal Locası; Uyku Döneminde Cumhuriyet Locası; Yüksek Şûra Alt Yapısını Güçlendiriyor; Cemiyetler Kanunu'nda Yapılan Bir Diğer Değişiklik; 1935-48 Dönemindeki Büyük Üstadlar; Yüksek Şûra Hâkim Büyük Âmirleri; 1935-48 Arası Kurulan Mason Locaları; 1935-48 Zaman Diliminin Önemli Olayları; Bu Dönemdeki Cumhuriyet Hükûmetleri; Dönemin Masonluğa İlişkin Olayları.

V. BÖLÜM: 1948-1956 Döneminde Türk Masonluğu..... 381

Uyanış – “Türkiye Mason Derneği”; Yeni Derneğin İzmir ve Ankara Şubeleri; Bir Kapatılma Önergesi; “Uyandırılma” Hakkında Yüksek Şûra Kararı; Yeni Localar Kuruluyor; Büyük Loca Girişimi; Kuruluş Farklı Olamaz mıydı?; Yeni Büyük Loca; Kanun Teklifi: “Kapansın”; A.E. Yalman'ın Makalesi; Çok Değerli Bel-

geler Küllere Dönüşüyor; 1953 Büyük Loca Görevlileri Seçimi; Üniteler Kuruluyor; Bölgesel Büyük Localar; Ankara'da Türkiye Büyük Locası Kuruluyor; İstanbul Kabul Edemiyor; Acaba?; Çabalar Devam Ediyor; İkinci Büyük Loca Kuruluşuna Doğru; Seçimin İlginç Yönleri; Ankara, 20 Şubat 1956 – Yeni Tüzük; 16 Aralık 1956 Genel Kurul ve “Yeni Büyük Loca”; Yunanistan Masonluğunda Siyaset – Kıbrıs; 1948-56 Arası Kurulan Mason Locaları; 1948-56 Dönemindeki Büyük Üstadlar; Dönem İçinde Yüksek Şûra Hâkim Büyük Âmirleri; 1948-56 Zaman Diliminin Önemli Olayları; Bu Dönemdeki Cumhuriyet Hükümetleri; Dönemin Masonluğa İlişkin Olayları.

VI. BÖLÜM: 1956-1965 Döneminde Türk Masonluğu..... 453

1957 Anlaşması (Konkordato); 23/24 Haziran 1957 - Büyük Loca Genel Tüzüğü (Anayasası) Kabul Ediliyor; 1958 Yılı İlk Umumî Heyet (Genel Kurul) Toplantısı; 1958 Yılındaki Diğer Olayları; 31 Ocak 1959 - Bölge Büyük Mahfilleri Nizamnamesi; 22 Mart 1959 - İskoçya Büyük Locasından Ziyaret; İngiltere Birleşik Büyük Locasına Mektup ve Yanıtı; “Düzenli Tanınma” için Yazışmalar; 31 Ocak 1960 - Olaylı Genel Kurul (Umumî Heyet) Toplantısı; Türkiye Mason Derneği (Y. Şûrâ) Yeni Tüzüğü (1 Ocak 1960) Md. 154 Üzerine; Değerli Belgeler İkinci Kez Yakılıyor; 27 Mayıs 1960 Devrim Harekâtı ve Sonrası; Yıl 1961; Haziran 1961- İskoçya Büyük Locasından Mektup; “Tanınma” Konusunda Hız Kaybı; Büyükkada'da Bir Akşam Yemeği ve Sonrası; Froessel Biraderin Ziyareti; İskoçya B. Locasının “Tanınma” Kararı; Bir Sirküler ve İngiltere Büyük Locası; 27 Nisan 1963 – Genel Kurul ve Seçim; 1963 Yılındaki Diğer Önemli Olayları; İrlanda Büyük Locasından Mektup; Gerginlik Daha da Artıyor; “Belki Yararı Olur” Umudu ile; İngiltere Birleşik Büyük Locası ile Yazışmalara Son; 14 Kasım 1964- Masonluk Politika Çukurunda; 1956-65 Arası Kurulan Mason Locaları; 1956-65 Dönemindeki Büyük Üstadlar; Yüksek Şûra Hâkim Büyük Âmirleri; 1956-65 Zaman Diliminin Önemli Olayları; Bu Dönemdeki Cumhuriyet Hükümetleri; Dönemin Masonluğa İlişkin Olayları.

VII. BÖLÜM : 1965-1970 Döneminde Türk Masonluğu..... 656

1965 Olayları ve Türk Masonluğunun Bölünmesi:

14 Kasım 1964 Tarihli Belge; Araştırma Gereksinimi; Araştırma Heyetinin Raporu; Belge Verilmesinin Olası Nedenleri; 29 Nisan-2 Mayıs 1965 Genel Kurul Toplantısı; 9 Mayıs 1965 Büyük Dâimî Heyet Toplantısı; E. Tok Birader Hakkında Şikâyet, Savunma ve Ceza; İzmir'den Sesler Geliyor; Seçim Sonrasında Yüksek Şûradan Büyük Locaya Gönderilen Yazı; Huzursuzluğun Tırmanışı; Yüksek Şûra Yazısına Yanıt; Egeran Biraderin Adaylığı Hakkında; Büyük Locanın 3 Temmuz 1965 Tarihli Toplantısı; Kemal Locasının Mektubu; Büyükkada Grubu Girişimi; Büyük Dâimî Heyetin 25 Temmuz 1965 günlü Toplantısı; Büyükkada Grubundan Mektup; Yüksek Şûranın, Büyük Üstad Egeran'ı Cezalandırması; 3 Ekim 1965- Umumî Heyet Olağanüstü Toplantısı; Kasım – Aralık 1965, İstifalar ve Seçim; Yurtdışından İki Mektup; Büyük Locanın Sabrı Tükeniyor; Yüksek Şûranın Konkordatoyu Tek Taraflı Feshi; Fesih Sonrası; Büyük Locanın Sulh Çabalayışları ve Sonuç; Yüksek Şûra, 25 Mayıs 1966 tarihli mektubu ile de suç işlemiştir; Y. Şûra Beratlı Localar Ve Türkiye Büyük Mason Mahfili; Büyük Locadan İki Önemli Mektup; 25 Eylül 1966 – Büyük Dâimî Heyet Toplantısından Notlar; Ekim 1967 – Büyük Locanın Kararlı Davranışları; Yeni Bir Yüksek Şûra (Türkiye Fikir Ve Kültür Derneği) Yapılanması; Bölünmeyi İrdelersek; Birleşme Umutları; Kadın Locaları; İki Sözcük: “Klandesten” ve “Dogmatik”.

1965-70 Döneminin Diğer Önemli Olayları:

Beklenen Bir Gelişmeye Doğru; 29 Nisan 1965 - Konsekrasyon Töreni; Masonluk Karşıtı Bir Kanun Önerisi; Bölge Localarının Geleceği Hazırlanıyor; “Tanınma” İçin Uğraşlar Devam Ediyor; İngiltere Birleşik Büyük Locası Büyük Sekreteri J. W. Stubbs; “Özgürlük-Eşitlik-Kardeşlik” Hakkında; 1967 Seçimi ve İngiltere B. B. Locası Davranışı; *Yeni İstanbul* Gazetesindeki Yazı Dizisi; 1968'de Bir Başka Önemli Olay; Haziran 1968 – Robert Sime Birader Ülkesine Dönüyor; Tanınma Yolunda Bir Adım Daha; Mart 1969 – Yurt Dışından Ziyaretler; 26-27 Nisan 1969 Genel Kurul (Umumî Heyet) Toplantısı; İskoçya Büyük Locası Mektubu; Yine “Bölge Locaları” Sorunu; Bölge Locaları Kaldırılıyor; İngiltere Birleşik Büyük Locasına Mektup; “Tanınma’ya Yaklaşıyor; 9 Eylül 1970- İngiltere Birleşik Büyük Locası Türkiye Büyük Locasını Tanıdı; 1970 Yılı Biterken; 1965-70

Arası Kurulan Mason Locaları; 1965-70 Dönemindeki Büyük Üstadlar; Yüksek Şûrâ Hâkim Büyük Âmirleri; 1965-70 Zaman Diliminin Önemli Olayları; Bu Dönemdeki Cumhuriyet Hükûmetleri; Dönemin Masonluğa İlişkin Olayları.

SON SÖZ	657
KAYNAKÇA	661
ÖZ GEÇMİŞ	666

KULE KİTAP YAYINEVİNİN YAYIN ESASLARI

Kule Kitap:

Sağlam yapıları ve uzun ömürleriyle bilinen kuleler gibi üzerinde yükseldiği entelektüel ve sanatsal değerlerle zamanın yıpratıcılığına direnen, geçmiş ile gelecek arasında kurduğu bağla yarınlara zengin bir miras bırakmayı hedefleyen bir yayınevidir.

Klasikten moderne uzanan kültür vadisinde, okuyucularına zihinsel olarak daha yüksek bir bakış açısı ve estetik beğeni kazandıracak fikir ve sanat eserlerini yayımlamayı amaçlar.

İlkeli yayıncılık anlayışıyla, Anayasa'da belirtilen Türkiye Cumhuriyeti'nin temel niteliklerine ve toplumun değerlerine bağlı kalacak, hiçbir ideolojinin veya politik düşüncenin hizmetinde olmayacaktır.

Bünyesine katacağı eserleri seçerken bunların kendinden sonrakilere kılavuzluk edebilecek, ilham verebilecek, içerikleriyle özgün, dil ve anlatımıyla yüksek kalitede olmasına dikkat edecektir.

Ticari kaygılardan ziyade edebî, sanatsal veya bilimsel değere göre toplumun genel yararına uygun, eğitici, bilgilendirici ve estetik değerler taşıyan eserlerin seçilmesine özen gösterecektir.

Farklı bakış açılarına, kültürlere ve dillere yer verecek zengin bir yayının portföyüyle eser çeşitliliğini artırırken bu eserleri ait oldukları kültürde de nitelikleriyle öne çıkmış seçkin eserler arasından seçecektir.

Yayımlayacağı eserlerin her safhasını akademik bir titizlikle takip edecek; dil bilgisi, yazım kuralları, tutarlılık ve anlam bütünlüğü gibi konularda sıkı bir editöryal süreçten geçmesini sağlarken Türk Dil Kurumunun Yazım Kılavuzu'nda belirtilen esaslar çerçevesinde hareket edecektir. (Tarih konulu eserlerde, özellikle Arap harfli kaynaklarla yapılacak çalışmalarla uyumlu olması açısından, özel isimlerin yazımında ait olduğu dildeki yazılışı esas alınacaktır.)

Yazarlardan intihal ve etik ihlali yapmadıklarına dair yazılı beyan alacak, fikri mülkiyet hakları konusunda hassasiyet gösterecektir.

Her kitabı bir miras olarak yarınlara emanet ederken sıradan kitaplardan ziyade derinlik ve anlam arayan okurlarını entelektüel bir zirve yolculuğuna davet ediyor.

Faydalı olmak dileğiyle...

TEŐEKKÜR

Bu çalıőmanın kaynakça bۆlümündeki makale ve kitapların yazarlarına emeklerinden yararlandığım için teőekkür gönöl borcumdur.

Kule Kitap'a, editörüm Dr. Hakan Özkütükçü ile kapak tasarımı ve basım için emeklerini esirgemeyen tüm çalıőanlara őükranlarımı sunuyorum.

Yazdığı "Ön Söz" ile çalıőmama değer katan ve beni onurlandıran Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Derneği Başkanı Remzi Sanver'e de saygı ve sevgi yüklü teőekkürler ediyorum.

ÖN SÖZ

Masonluk insanlığın tümüne ait bir kavram olsa da dünyada “Büyük Loca” olarak anılan bağımsız ve millî kurumlar eliyle uygulanır. Bu millîlik sadece örgütsel değil aynı zamanda kültürel bir niteliğe de işaret eder. Benimsediği yüksek insanlık değerleri itibarıyla evrensel olan bu geleneğin ritüelleri ve yorumlanması, dolayısıyla uygulaması, içinde bulunduğu toplumun kendisine özgü kültürüyle şekillenir. Bu açıdan, Fransız, Hint ya da Türk Masonluğundan bahsetmek mümkündür ve bu durum Masonluğun evrenselliği ile çelişmez.

Masonluk bireysel bir tekâmül yolculuğu olsa da tarih boyunca içinde bulunduğu ülkenin aydınlarını bir araya getirmiş bir kurumdur. İnsan zihninin karmaşıklığını göz önüne aldığımızda, bu aydınların toplumsal faaliyetleriyle Masonluklarını birbirinden tamamen ayırmak gerçekçi olmaz. Dolayısıyla, her ne kadar büyük locaların kurumsal olarak siyaset yapmamaları temel bir masonluk ilkesiyse de bir ülkenin toplumsal tarihini o ülkedeki Masonluk tarihinden bağımsız ele almak eksiklik olur.

Çok değerli bir aydın ve Mason olan Güngör Öcal'ın Türk Masonluğuna dair araştırmalarını içeren bu eserin Türk Masonluğunun Türk kamuoyunda daha iyi anlaşılmasına katkı yaparken okurlarına Türkiye'nin bazı tarihsel dönemlerine dair yeni bir perspektif kazandıracığına eminim.

Remzi SANVER

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Derneği Başkanı

Ankara, 03.03.2025

Ülkemizdeki Mason dernekleri, yürürlükte bulunan “Dernekler Kanunu” gereğince, hukuksal nitelikli bir kuruluş olduğunu belirten ve kurucuların isim ve adreslerini de içeren tüzükleri ile İçişleri Bakanlığı ve Mülkî Amirliklere başvurarak statülerinin devletçe kabul edilmesi isteğinde bulunan kurumlardır. Kuruluş sırasındaki üyelerin ve sonradan derneğe katılanların kimlik bilgileri de katılışlarının hemen ardından, aynı kurumlara bildirilmektedir.

Tüzel kişiliği devlet organlarınca onaylanan her dernek gibi Mason derneğinin de İçişleri Bakanlığı ve/veya Mülkî İdare Amirliklerince gerek görüldüğünde yapılacak olan her türlü denetime açık olmak yükümlülüğü bulunmaktadır.

SUNUŞ

Bu çalışma, insanların “bilme hakkına” inaniş ve ona olan saygı ile yapıldı. Bu hakkı kendinde bulan herkes tozu silkelenmiş gerçeşler karşısında edinebildikleri ile hoşnut olacak, bir miktar toz yutmak pahasına da olsa göreceli bir doyuma ulaşacaktır. Ancak gerçeğe olan sonu gelmez açlığın sınırlarının nedenli geniş olduğu düşünöldüğünde tam doygunluk yani her soruya tam yanıt almak herhâlde çok sonraların olasılığıdır.

Masonluk¹ gibi üç yüz yılı aşkın bir geçmişe sahip ve dünyanın büyük bir kısmına yayılmış bu kurumun “uluslararası” niteliğı bilinirken kitabımızın *Türk Masonluğu* adını taşıması belki de yadırganacaktır. “Bu denli yaygın ve her ülkedeki uygulamaları özde eşit olan bir kurumun Türklere ait olanı da mı var?” gibi bir sorunun akla gelmesi de olasıdır. Elbette ki, hayır! Masonluğu bir ulusa özgü nitelemek kaçınılması gereken bir yanlıştır. Atatürk sevgisinin ve onun vazgeçilemez ilkelerinin Masonlukta ne denli savunulduğunu bilen biri olarak kitabımızın içeriğinin yakın geçmiş ve Cumhuriyet Dönemi Türkiye coğrafyası ile sınırlı olması gibi sebepler, bu kitap için “Türkiye’de Masonluk” yerine “Türk Masonluğu” adını tercih etmemizde etkili oldu.

Fikret ÇELTİKÇİ biraderin *Hür Masonluk Tarihinden Notlar* adlı kitabına dönemin Büyük Üstadı Şekür ÖKTEN’in yazdığı ön

¹ “Masonluk” ve Masonluğa dair terminolojik özellikli sözcüklerin özel isimlermiş gibi büyük harflerle başlatılarak yazılmış olması –yazım kuralı hataları olmayıp– 36 yıldır süregelen bir “ait oluşun”, anılan kuruma saygının bir gereğidir. Kusur ise affoluna. (G.Ö.)

sözden aldığımız aşağıdaki paragraf, ‘Türk Masonluğu’ anlayışımızın savunucusu olarak hiç de yalnız olmadığımızı göstermektedir:

“Tamamıyla bağımsız ve millî olan Masonluğumuzu, vatansever oluşumuzu, bâtila inanmadığımızı, ilerici, aydın ve dindar oluşumuzu her vesile ile kamuoyuna anlatmamız icap eder.”

Bu çalışma, mevcut yazılı belge ve anlatımlara dayalı Türk Masonluğu tarihinin belirli bir düzen içinde sıralanışının yanı sıra kişisel irdeleme ve yorumlarımızı da içermektedir. Araştırmalar sonucu edinebildiklerimizin sentezi ile vardığımız bilgi düzeylerinin bir kısmında da olsa bazı eksiklikler elbette ki mevcuttur. Bu eksiklikler, “yazılı kaynak” yetersizliği nedeni ile “araştırma alanının” dar sınırlar içinde sıkışmasına bağlıdır.

Belgeden yoksun oluşumuzun ilk nedeni her ezoterik disiplinde bulunan “içrek gizemciliğin” Masonlarca “sır” olarak abartılmış oluşuna bağlıdır. Öyle ki, Türk Masonluğunun yaşadığı sıkıntılı dönemlerde içine düşülen telaşlı ortam psikolojisi ile pek çok belge “sırlara ait bilgi içerdiği” yanlışlığı ile Masonlarca kaçırılmış veya yok edilmiştir.

Oysa, Masonlukta “sır” diye bir şey yoktur. Var olan “içrek gizem”-dir sadece. Bu da Masonluğa giriş törenlerinin tam anlamıyla “inisiyasyon” kapsamlı oluşuna ve katılanın da “inisiye” niteliği ile edindiği ve edineceği bilgiler için uygulanan bir “ezoterik” (batınî) disiplin anlayışı kapsamındaki temel unsurdur. Tarih boyunca tüm ezoterik kurumların profillerinde “içrek gizem” uygulaması görülmektedir ve “inisiyelere” bu içrek gizem kapsamındaki bilgilerin bir kısmı başlangıçta, devamı ise zaman içinde verilmektedir. Hiç kuşku yok ki, bu bilgiler her “inisiye”nin algılama kapasitesi ve sezgi gücüne bağlı olarak bireysel bir platformda değerlendirilmektedir. Bir sonraki basamak için verilecek bilgilere sahip olabilmek ise bu platformun işlevselliğine bağlı olmaktadır.

Masonluğun bu özelliği, tamamen yanlış bir değerlendirme sonucu olarak kuşaktan kuşağa bir gizlilik, bir sırlar dizisi varmış gibi taşınmış ve kurumun kendisine yapabileceği en ciddi hırpalanma faktörü oluşturulmuş ve bazı durumlarda bir tür belge kıyımını da tetiklemiştir.

Bütün bunlardan bağımsız olarak ulaşabildiğimiz yazılı belgelerin bazılarında diğer bir belge ile çelişkili olan ifadeler bulunduğu da rastladık. Ayrıca, bazı belgelerin Türk Masonluğunun yaşadığı birtakım üzücü olayları “Dokunulmaz ise daha iyi olur.” anlayışıyla hazırlanmış veya hazırlattırılmış olduğunu tespit ettik. Oysaki tarihi hadiselerde günahı ve sevabıyla gerçeklerin çarpıtılmadan ortaya koyulması şarttır. Hoş olmayan birtakım hadiselerin unutturulması gayreti içinde olmak her şeyden önce o kurumun tarihine “doğru olmayanı” karıştırmaktır. Buna da kimsenin hakkı yoktur, olmamalıdır. Bugüne kadar söylenmemiş, yazılmamış olanlara değinmekten çekinmek, geçmişten alınması şart olan derslerin üzerine serpilen küllerin çoğalıp betonlaşmasına yardım etmektir.

Bu kitabı hazırlarken Türk Masonluğunun tarihi ile ilgili belge metinlerinin tamamına yer vermenin gereksiz sayfa adedi artışına neden olacağı ve okuyucunun da dikkatini dağıtabileceği düşüncesiyle hareket ettik. Birçok belgenin bulunabileceği referansları veya belgelerin ana hatlarını özetler hâlinde vermekle yetindik. Ancak, olaylardaki önemleri nedeniyle dikkatlerin üzerinde yoğunlaşması gereken türdeki belgeleri tam metin hâlinde kitaba dahil ettik. Belgelerden yapılan alıntılarda sözcüklerin belgedeki şekliyle kalmasına ayrı bir özen gösterdik. (Örneğin: ‘Sancakdâr’, ‘Umumî’ gibi...)

Bu çalışma kapsamındaki yorumların tümü az sayıdaki belgelere ve bazı olaylarla ilgili tanıklık veya naklen anlatım bazlı sözlü ifadelere -ki bunların hepsi artık yazıya dönüşmüş durumdadır- bağlı kalınarak fakat bunların karşısına daima birtakım “acaba”lar ve “belki”ler

getirilerek yapılmıştır. Aynı zamanda, tüm bu yazılı ve anlatıma dayalı kaynakların kapsadıkları zaman diliminin Masonluk dışı olan sosyal, politik ve ekonomik olaylarına da “dip not” olarak yer verilmiştir. Böylelikle sağlanan “olay ve zaman” bağlantısının gelecekte yapılacak çalışmalar için daha geniş bir Masonik spektrum hazırlayacağı düşünülmüştür.

“Kaynakça” bölümündeki eserler, alıntılar yapılan ve Türk Masonluğunun devinim sürecini kapsayan yıllara her yönü ile ışık tutan ve çalışmamıza katılmış yorumlarımızın pınarları olan yapıtlardır. Dergilerden yapılan alıntılar için detay bilginin sadece dip notlarda verilmesi tercih edilmiştir.

Alıntılanan belge metnindeki Masonik kısaltmaları açarak verirken özellikle anlaşılmayı zorlaştıran uzun cümleleri bazı noktalamalarla daha kolay anlaşılır forma sokmaya çalıştık. Söylenen söz- lere dayalı alıntıları da “italik harf karakterleri” ile gösterdik. Belge ve basılı yapıtlardan olan alıntılarsa ana metindekinden farklı olan “düz harf karakterleri” ile belirtilmiştir. Yapılan alıntılarda, günümüz yazım kurallarına uymayan bazı harf işaretlemelerinin aynen bırakılması -belgenin aslına sadakat yönünden- tercih edilmiştir. Alıntıların tamamındaki satır altı çizimler -kanımızca önemli hususlar olduğu düşüncesiyle- tarafımızdan yapılmıştır.

Elinizdeki bu kitapta, tüm gayretlerimize rağmen elbette bir- takım yanlışlıklar ve eksiklikler bulunacaktır. Bunların düzeltilmesi, konuyu daha genişletecek yazarların ödevi olacaktır. Ayrıca elden geldiğince tarafsız olmak ilkesinden ayrılmamaya çabalasak da kişisel yorumlarımızı yazarken kalemimizin bizi kandırarak bazı çizgilerin öte yanına geçmiş olması hâlinin sorumluluğunu da onurla kabullen- mekteyiz.²

² Elinizdeki bu kitap ilk kez 2012 yılında Ankara’da kurum içinde yayımlanan aynı adlı eserin gözden geçirilmiş ilaveli yeni baskısıdır.

BAŞLARKEN

Masonluk, hukuk karşısında eşitliğe, fikir ve vicdan özgürlüğüne inanmış; her konudaki bağınazlığı reddeden, Tanrı varlığı dışındaki dinsel anlayış, inanç ve uygulamanın kişiselliğini kabul eden ve ülkesinin yasalarına içtenlikle bağlı, vatansever insanların oluşturduğu bir kurumdur. Hiçbir şekilde dışa bağımlılığı olmayan, tamamen ulusal (millî) nitelikte ve yasal bir disiplindir. Ezoterik (batınî) formda yapılanmış olması nedeniyle gizli olmayan fakat üyelerinden gayrısına “kapalı” olan bir içrekliliğinin bulunması Masonluğun ön özelliğidir.

Bir fikir kurumu olan Masonluğun amacı, bireyler arasında kardeşliğe yakın bir bağın oluşturulması suretiyle özgürlük ve uyum içinde bir insanlığın kurulabilmesidir.

Masonluğun kendine özgü bir felsefesi yoktur. Ancak felsefeye ve felsefe bazlı tüm görüşlere açık; her görüşte doğruların olabileceği anlayışıyla ve ön yargılı olmaksızın hoşgörü düzeyinde irdeleyicidir. Her gerçeğin de kapsamındaki dinamiklere bağlı olarak değişebileceğini kabul eder.

Masonluk, din olmadığı gibi herhangi bir “din yerine konabilir” olarak da düşünülemez. Bu kurumda din, mezhep, ırk, dil, inanç ve sosyal durum ayırımı yapılmadığı gibi din ve politika konularında tartışma kesinlikle yapılamaz.

Her konuda aklı ve aklın bilgi ile beslenmesini ön planda tutan Masonluk, niceliği hakkında edinilmiş bilgiye veya bundan yoksun oluşturma bağı olarak farklı nitelemelere hedef olan bir kurumdur. XIX.

yüzyılın iki Osmanlı aydınına ait eserlerdeki Masonluğun tanımlanış farklılıkları buna örnek olarak gösterilebilir:

* Asıl adı Ahmed Âsım (1755-1820) olup, “Mütercim Âsım” olarak tanınan tarihçinin *Âsım Tarihi* isimli yapıtında Masonluk, büyü-cülüğe varacak kadar kötülenerek konu edilmiştir.

* Ahmet Cevdet Paşa (1822-1895) tarafından kaleme alınmış *Cevdet Tarihi* isimli eserde ise Masonluk, insanlık hizmetinde ve yararlı bir kurum olarak belirtilmiştir.

Bazı Kavramlar

Obediyans: “Büyük Loca” veya “Büyük Maşrık/Doğu” olarak da tanımlanan bu kurum, bir araya gelen Mason locaları tarafından oluşturulur ve kendine bağlı locaların tümü üzerinde yönetim egemenliğine sahip olur.

Büyük Loca: Masonluğun simgesel derecelerinde ve hepsi de aynı “riti” uygulayarak çalışan locaların oluşturdukları federatif kuruluştur. Sadece simgesel dereceler de çalışabilen bu sistem 1717 İngiliz Masonluğu kökenlidir.

Maşrık-ı Âzam/ Büyük Doğu: Genel olarak farklı ritlerde çalışan simgesel derecelerdeki locaları çatısı altına almak üzere oluşturulan federatif bir kuruluştur. Büyük Doğulular gerekirse simgesel olanların üzerindeki derecelerde de çalışmalar yapabilmektedirler. Bu, 1773 Fransız Masonluğu kökenli bir uygulamadır.

Büyük Üstad: Seçim sonucu Büyük Locanın veya Büyük Doğu'nun yönetimini üstlenmiş “Üstad” dereceli Mason...

Daimî Heyet (Yönetim Kurulu/İdare Encümeni): Masonik kuruluşun yönetimiyle ilgili işlemleri üstlenmiş heyettir.

Eski ve Kabul Edilmiş İskoç Riti: Dünyadaki yaygın Mason ritidir. Üçü simgesel ve otuzu felsefî dereceleri kapsar.

Felsefî (yüksek) Dereceler: Simgesel dereceler sonrasındaki sıralanmalar.

Kârgâh: Felsefî derecelerdeki çalışma yapılan salon.

Konvan: Masonik kuruluşların delegelerinin toplantıdır.

Konkordato: Anlaşma.

Loca: Simgesel derecelerde çalışan bir Mason topluluğudur.

Mabet: Masonik toplantı ve çalışmalarının yapıldığı salon.

Mahfil (Mahfel): Eskiden loca için kullanılan sözcük.

Rit: Masonik öğretimin derecelere göre belirlenmiş şekilde verilmesi yöntemidir.

Ritüel: Rit yönteminin derecelere ve toplantı şekline göre uygulamaların tümü.

Simgesel (sembolik) dereceler: Çırak, kalfa ve üstad olmak üzere üç derecedir.

Üstad-ı Muhterem: Locayı yönetmek üzere seçilen üstad dereceli kişidir.

Yüksek Şûra (Süprem Konsey/Şûrayı Âli): Eski ve Kabul Edilmiş İskoç Ritinin ülkedeki yönetici organıdır.